

North Holland Dune Reserve dune vegetations which have for centuries been used by people living in the old sea-villages clearly differ from vegetations which have been subjected to less intensive use. In remote parts vegetations are meagre, while near human habitation the vegetations show resemblance to chalk grasslands.

This contrast is the result of diminution of the shell fragments by threading of cattle and man, manuring (seaweed) and by frequent small scale sand drifts (blow-outs) caused by intensive use. Smaller shell fragments have a larger effective leaching surface and this enhances the availability of calcium which results in a more fertile type of humus (mull-moder).

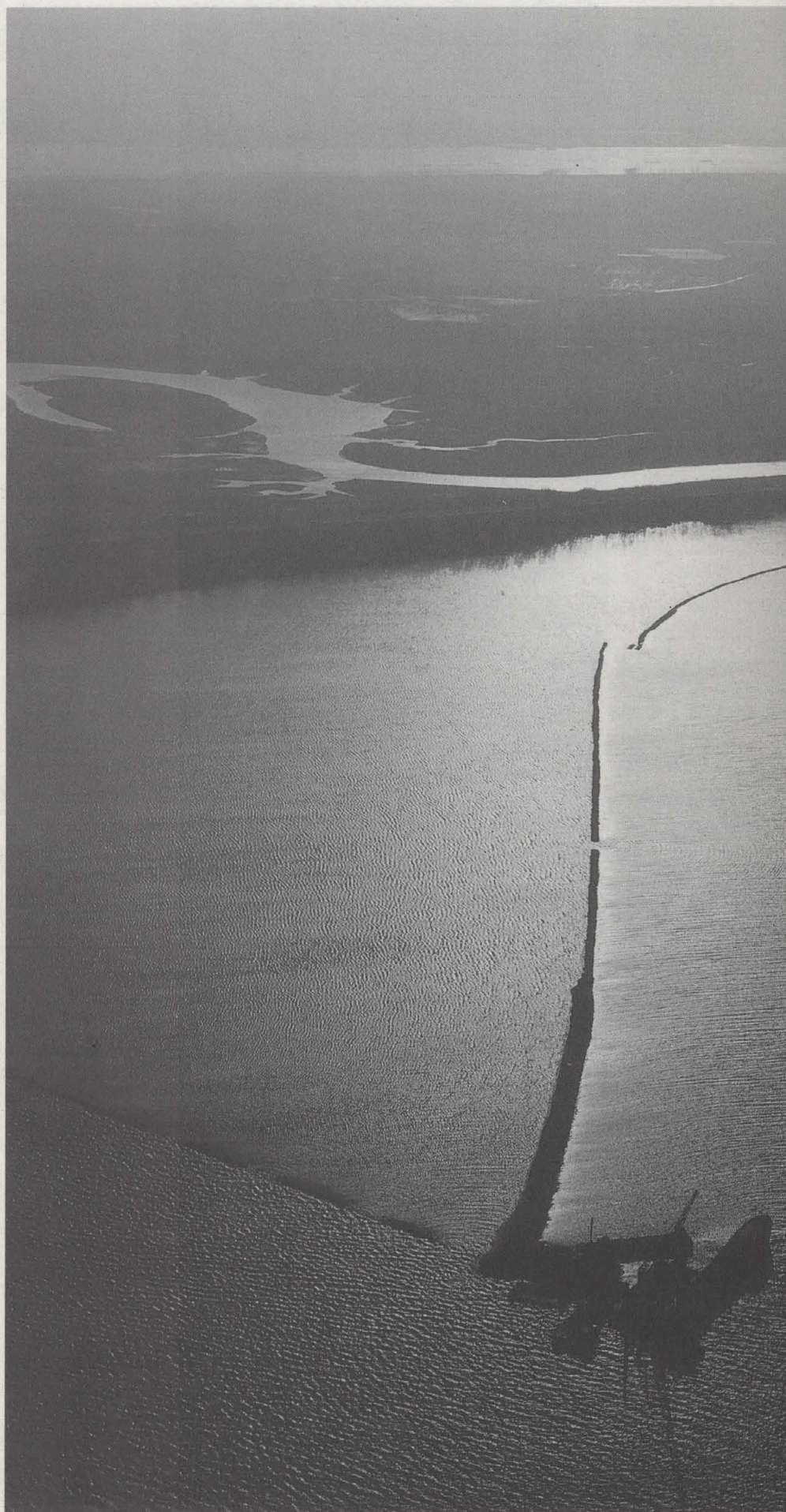
After the Second World War this agricultural use ended. In 1954 (and the years thereafter) myxomatosis destroyed 99% of the rabbit population. Near the sea-village of Wijk aan Zee the dune chalk grasslands rapidly changed into rough grassland, which was later invaded by scrub (wild privet) on a large scale. After the recovery of the rabbit population the area of suitable grassland had strongly declined, while at the same time the area covered by scrub had increased considerably. The influence of the rabbits on the remaining suitable feeding areas increased steadily. This resulted in an appreciable loss of characteristic 'chalk grassland' vegetations and in the loss of some threatened plant species.

Seasonal cattle grazing is probably to a large extent a good replacement of former agricultural use of these dunes. An area of 60 ha north of Wijk aan Zee (called 'De Rellen') has been designated for this form of management.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar A. van Amersfoort (†), E.J. Kortenoever, H.J. Kranendonk en K. Slings (†) onder wier leiding ik het duingebied bij Wijk aan Zee in de vijftiger jaren leerde kennen. Voorts wil ik H. Doing en E. Weeda bedanken voor hun commentaar op een eerdere versie van het manuscript.

Drs. Q.L. Slings
N.V. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland,
sector Natuurbeheer
Van Oldenbarneveldweg 40
1901 KC Castricum

WERK IN UITVOERING

Oeverinrichtingsproject

Ventjagersplaten

De Ventjagersplaten, gelegen in het oostelijk deel van het Haringvliet bij het Hellegatsplein, vormen het noordelijk deel van een uitgestrekt complex van slikken, gorzen en ondiepten op het ontmoetingspunt van Hollandsch Diep, Volkerak en Haringvliet (kaartje).

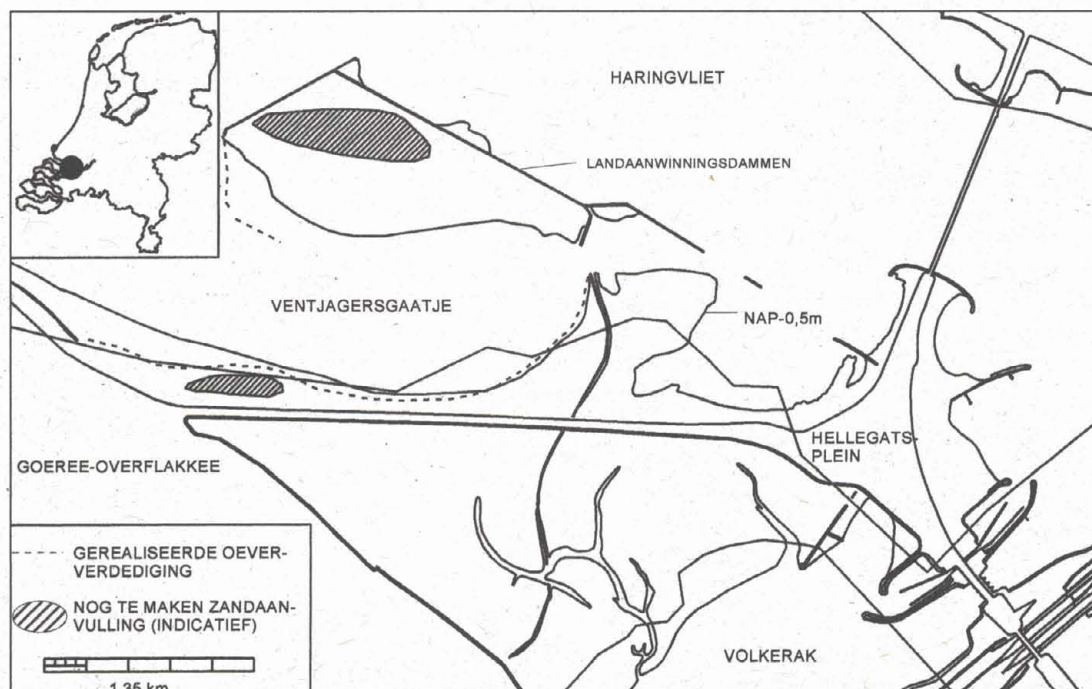
Door de aanleg van de Hellegatsdam in 1960 werd dit gebied in tweeën verdeeld. Het zuidelijk deel vormt nu een onderdeel van het Volkerak/Zoommeer, het noordelijk deel ligt in het Haringvliet. Beide delen zijn in beheer bij Staatsbosbeheer. Over de Ventjagersplaten lopen enkele oude landaanwinningsdammetjes die ten dele zijn aangelegd met puin uit de binnenstad van Rotterdam na het bombardement door de Duitsers in mei 1940. Sinds de afsluiting van het Haringvliet in 1970 is het getij hier afgenomen van ca 2m tot 30 cm. Over langere perioden komen echter nog steeds waterstandschommelingen van 1,5 tot 2 m voor.

De Ventjagersplaten vormen één van de belangrijkste natuurgebieden in het Haringvliet, vooral vanwege de grote aan-

tallen vogels die hier verblijven. De platen en ondiepten zijn een slaappleats voor duizenden Grauwe ganzen, Brandganzen en Kolganzen die in de omgeving foerageren. Steltlopers als Kluut, Kemphaan, Grutto en Tureluur worden regelmatig in honderdtallen gezien. Bijzonder is de functie van de Ventjagersplaten als ruigebied voor Bergeenden, Grauwe ganzen en Knobbelzwanen (Ouweneel, 1987). Sinds 1990 broeden Aalscholvers in de struiken die zijn opgeslagen op de oude landaanwinningsdammen. De kolonie telde in 1993 135 paar (Boudewijn & Dirksen, 1994).

Sinds de afsluiting van het Haringvliet in 1970 is het gebied onderhevig aan erosie waardoor de oppervlakte van regelmatig droogvallende slikken gestaag is afgenomen. Juist deze droogvallende slikken vormen het belangrijkste voedselgebied voor de vele vogels. Om dit erosieproces tot staan te brengen heeft de directie Zuid-Holland van de Rijkswaterstaat in 1992 en 1993 een stelsel van oeververdedigingen aangelegd. De wer-

Foto 1. Omdat sinds de afsluiting van het Haringvliet in 1970 de regelmatig drooggevallen slikken langs het Haringvliet en het Hollands Diep als gevolg van erosie in omvang waren afgenomen, is een stelsel van oeververdedigingen aangelegd, o.a. bij de Ventjagersplaten (foto: Aerocamera - Michel Hofmeester bv.).

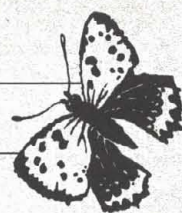

Foto 2. De oeververdediging bestaat uit stenen dammetjes op ongeveer een meter beneden de gemiddelde waterstand. Hierdoor worden ondiepten en slikken bij een lage waterstand beschermd tegen erosie en ontstaat een goed rust- en foerageergebied voor vogels (foto: Aerocamera - Michel Hofmeester bv.).

ken op de Ventjagersplaten (foto 1) vormen een onderdeel van de bescherming van alle grotere buitendijkse natuurgebieden in het Haringvliet en Hollandsch Diep tegen erosie. Dit programma is in 1984 gestart en zal rond 1995 zijn voltooid. De kosten van dit project bedroegen ruim 27 miljoen gulden en zijn door Rijkswaterstaat en het Ministerie van LNV gefinancierd.

Deze oeververdedigingen bestaan uit stenen dammetjes die zijn aangelegd op de dieptelijn van ca NAP -0,5m; dit is ongeveer een meter beneden de gemiddelde waterstand (foto 2). Hiermee wordt bereikt dat ook de ondiepten en de slikken die bij een wat lagere waterstand droogvallen zijn beschermd tegen verdere erosie. Tussen de oeververdediging en de begroeide oever ontstaat een zone met rustig water die een goed rust- en foerageergebied vormt voor vogels, vooral eenden. De kruin van de verdediging ligt op ca NAP +1m. Weliswaar komen hogere waterstanden regelmatig voor, maar ook als de verdediging onder water ligt

behoudt deze een golfbrekkende werking en bovendien lopen bij dergelijke hoge waterstanden de golven over de oever heen, waardoor de erosieve werking minder is. Op één plaats zijn bij wijze van proef met puin gevulde gabions (draadkorven) gebruikt. Als deze proef slaagt kan bij volgende projecten een besparing op primaire grondstoffen (stortsteen) worden bereikt.

Het lag oorspronkelijk in de bedoeling gelijktijdig met het aanbrengen van de oeververdediging op enkele plaatsen zand op te spuiten om door afslag aangeast gebied te herstellen. Dit is echter niet gebeurd, omdat het ter plaatse aanwezige zand te zeer verontreinigd is. Ondanks het feit dat het gehele Haringvliet-Hollandsch Diepgebied, waaronder ook de Ventjagersplaten, in zekere mate is verontreinigd als gevolg van de afzetting van veruuld Rijn- en Maassediment, is het verplaatsen van dit soort sediment toch aan strenge regels gebonden. Deze regels maken het praktisch onmogelijk voor herinrichtingsprojecten gebruik te maken van ter plaatse aanwezig zand. Het is nu de bedoeling gebruik te maken van materiaal dat vrijkomt bij de aanleg van een depot in het Hollandsch Diep voor de berging van verontreinigd slib. De benodigde vergunningen voor dit depot zijn in april 1994 aangevraagd en met de aanleg zou in 1997 moeten worden begonnen.

Zandaanvulling achter de oeververdediging is ook nodig om te voorkomen dat achter de verdediging weer (te) hoge golven ontstaan. Om zoveel mogelijk ondiep gebied te beschermen is de verdediging namelijk op ruime afstand van de oeverlijn aangelegd.

In het kader van dit project is medio 1994 langs de Hellegatsdam een vogelobservatiehut geplaatst van waaruit men een goed overzicht heeft over het gehele platencomplex.

Literatuur

Boudewijn, T.J. & S. Dirksen, 1994. Monitoring van biologische effecten van verontreiniging op het broedsucces van Aalscholvers in de Dordtse Biesbosch en op de Ventjagersplaten in 1993. Bureau Waardenburg, Rapport 94.03.
Ouweneel, G.L., 1987. De Philipsdam en de Ventjagersplaten. De Levende Natuur 88 (3): 110-113.

Drs. J.W.M. Kuijpers
RWS-dir. Zuid-Holland
Postbus 556
3000 AN Rotterdam